

KRONIEK.

BOEKBESPREKING.

R. VAN GENDEREN STORT, *Hinne Rode*, Arnhem, Van Loghum Slaterus, 1929.

Een nieuwe roman door Van Genderen Stort — wie zou er, na zijn voortreffelijke „Kleine Inez” niet onmiddellijk naar grijpen? Het is nu eenmaal de fataliteit van schoone en belangrijke verschijningen, dat zij verwachting van nog iets grooters wekken. Wij weten het allen wel, hoe dikwijls reeds zulk een verwachting ijdel gebleken is, er ons van terughouden kunnen wij toch niet, wij eeuwig verlangenden!

Helaas, deze nieuwe roman blijkt een vrij deerlijke terugval. Enkele kleine onderdeelen ervan mogen tot de hoogte van onderdeelen in den vorigen stijgen, het geheel doet dat geenszins. Het is een terugval tot de verhalen die aan Kleine Inez voorafgingen en die zeker ganschelijk-niet zonder litteraire beteekenis waren, maar met Kleine Inez toch wel bijna niet te vergelijken. Op enkele korte vertellingen na, die ik met voorliefde herdenk, waren die vroegere boeken van Stort vervuld van zijn vereering voor het dandieuus-hoogmoedige, een vereering die wij in den jongen schrijver met een glimlach verontschuldigen, maar die wij niettemin . . . tamelijk jongensachtig oordeelden en niet bijster interessant. En nu mogen wij er in slagen dezen — tegelijk licht ironischen en licht bekoorden — glimlach voor *Hinne Rode*, den held uit dit nieuwe boek, terug te vinden — zoo vaak wij onder de lectuur aan Kleine Inez terugdenken, wordt de lachplooï ons uit het gelaat gestreken. Het is wel heel jammer, dat Van Genderen Stort zich niet heeft kunnen handhaven op de hoogten van dat vorige verhaal.

De figuur van *Hinne Rode* is bijna geheel naar het oude ideaal der minnaars van *Hélène Marveil* en andere, geniale en goed-gekleede „übermenschen” vervaardigd. Hij is een jonge rijke koopmanszoon, die de paardensport, de litteratuur, de levenskunst en de zoogenaamde liefde beoefent in wijdschen stijl. Geen vrouw of meisje kan hem weerstaan en hij blijkt ook overigens in al zijn bestrevingen uit te blinken. Hij schrijft kostelijke sonnetten en historische romans (Chaldeeuwsche, Grieksche, Chineesche — ik weet het al niet meer!), vermeit zich, en verrukt zijn gehoor, in diepgaande gesprekken over Plato en andere hooge filosofen, omhelst niettemin bijwijlen drie of meer schoone vrouwen op één dag, maakt verre reizen, houdt dure eet- en drinkgelagen — en weet onder dat alles door de houding van stille, voorname, en natuurlijk onbegrepen melancholie te bewaren, die nu eenmaal onafscheidelijk aan het dandysme is verbonden.

Dat hij het tevens lijdzaam verdragen kan, het meisje dat zijn diepere vereering en liefde verbeeldt te zijn, als gewone bediende op zijns vaders

kantoor te zien — voor zoover hij er dan wel eens een voet zet, op dat immers altijd eenigszins burgerlijke kantoor! — behoort tot de kleinigheden die een minder „übermenschlich” gentleman misschien wel zou kunnen misduiden — maar de rest is dan ook volmaakt in orde, zelfs zijn groote eerbied voor een lijdende en diep-religieuze moeder en zijn behoefte het meisje, boven bedoeld, in de sfeer van die moeder te brengen — ofschoon dit laatste toch weer met eenigszins twijfelachtige bedoelingen. Misschien het eenige menselijke goed dat deze melancholieke levensgenieter, naar mijn indrukken althans, zijn leven lang zal moeten ontberen, het is niet enkel de verheerlijkende praktijk, maar zelfs het begrip der echte en komplette liefde. Eén menselijk goed maar, doch dat misschien wel minstens opweegt tegen alle wijsheid, alle talent, alle levenskunst en alle genietingen, die in een leven als dat van Hinne Rode zijn vereenigd.

Van Genderen Stort zou niet de geboren prozaïst en niet de geboren romanschrijver moeten zijn, die wij in hem kennen, als er niet vele fraaie en scherpgeteekende bijfiguren in zijn boek voorkwamen en als dat boek, met zijn kunstige aaneenrijging van sonore volzinnen, weer niet voortreffelijk geschreven was. De vrouwen en meisjes in „Hinne Rode” — en er zijn weder lieflijke gestalten onder! — wij zien ze allen vóór ons, de mannen iets minder duidelijk, maar toch zeer genietbaar. Zijn romantische neigingen spelen Stort nu eenmaal altijd met meer succes parten bij het schetsen van mannelijke dan van vrouwelijke personen. Onnoodig vaag en onduidelijk blijft het tijdperk waarin het amsterdamsch verhaal speelt — Sarah Bernhardt noch de oude omnibussen zeggen ons daaromtrent genoeg. De vreemde en schoone vóórnamen in het boek: Hinne, Maghen, enz. aanvaarden wij met „een wellevenden glimlach”, zou Stort zelf zeggen, hij die zúlke graden van wellevendheid kent, ook in glimlachen, dat er betoovering van uitgaat — lezen wij niet op blz. 65: „Bij de ophaalbrug van de Overtoom bleef hij staan, en, zijn hoed lichtend, reikte hij haar de hand met een zoo wellevenden glimlach, dat zij hem betooverd aanstaarde.” Ik zou mij kunnen begrijpen, dat iemand zulk een zinnetje, behalve welluidend, ook eenigszins leeg noemde. Maar ja, dat is nu eenmaal de keerzijde van dezen geheelen stijl, waarin ook de gewoonste dingen des dagelijkschen levens op min of meer plechtige manier worden aangeduid.

Om nog een voorbeeld te geven: als Hinne — eindelijk „voor het huwelijk gereed” gekomen — eenige jaren met Maghen is getrouwd, lezen wij — het is op een der laatste pagina's van het boek: „Vier kinderen had Maghen in voorspoedige bevallingen ter wereld gebracht, twee knapen en twee meisjes. De knapen heetten Hinne en Steven, de meisjes Maghen en Hester. Zij waren allen bevallig en welgebouwd, met onbevangen blikken en lieflijken glimlach. Aan tafel zaten zij zwijgend en rechtop en antwoordden allen met bescheiden stemmen, als Grootmoeder of een der ouders hen iets

vroeg. Wanneer het gebeurde, dat Grootmoeder, verstrooid, een hunner een schotel reikte, waarvan zij zelve nog niet had genomen, dan wees het kind den schotel af met de woorden: — Na u, Groma?

Zou vader Van Alphen, in zijn jonge jaren, misschien ook een geniale levenskunstenaar zijn geweest?
H. R.

HERMAN DE MAN, *Meester Langelaar*, Rotterdam, Nijgh en van Ditmar's Uitg. Mij., 1929.

Herman de Man heeft ons al menig blijk van zijn talent gegeven, en het was met een bepaalde verwachting dat ik zijn bundel vertellingen opensloeg. Een bundel verzamelde verhalen, het schijnt dat het een vorm is die meestal het publiek niet behaagt, mij dunkt ten onrechte. Een vertelling stelt hoge eischen aan den verteller, en de lectuur ervan kan men meestal in de zelfde leesperiode beginnen en eindigen, zoodat men de sfeer ervan in zijn geheel gemakkelijker in zich kan openen. De bundel van Herman de Man geeft menig staal van zijn sterk kunnen, maar er staan ook verhalen tegenover die ons het gevaar toonen van De Man's zelfverzekerdheid. Er is in deze verhalen hier en daar onnaspeurlijk iets van overmoed geslopen, men voelt dat de schrijver zeker was van zijn kracht, en deze zekerheid die niet met deemoed gepaard bleef, gaf aan den toon van enkele verhalen iets gewild-ironisch, dat aan de karakters der personen schade deed.

Iets van speelschheid, die van pedanterie niet vrij is, doorademt een verhaal als „Meester Langelaar”. De personen zijn scherp gezien, de situatie is niet onmogelijk en toch, wij gelooven ten slotte niet in deze menschen.

Daar is een gewildheid in den vorm, een lust de dingen toe te spitsen, een soms kinderachtige manier om te overbluffen, die schadelijk werkt op het overigens typische en doordachte verhaal. Om dezelfde redenen kan ik „Wilde avonturen in een tam land” ook niet voluit waardeeren, al wemelt het van geestige flitsen, die echter lang niet altijd zuiver zijn. Dikwijls is hier de humor, de ironie niet liefdevol, doch troebel en op succes bedacht.

Maar in de daaropvolgende verhalen hervindt men De Man's eigen toon, zijn eigen kracht. Wij zijn dan wel is waar over de helft van het boekdeel, maar het goede komt nooit te laat! „De eeuwige Rivier” is een sober verhaal van een zeeman die, zonder het te merken, zoozeer met de atmosfeer van het water is vergroeid dat hij elders niet aarden kan, ook al heeft hij héél zijn leven naar de stad en het avontuur verlangd. Op zijn ouden dag komt voor hem nog de kans, als portier van een bankinstelling, maar deze man, die zijn eigen hart niet kent, houdt het er ten slotte niet uit. Dort wo du nicht bist Strak en ingehouden, in dien eigenaardigen, landelijken,

bijna testamentischen toon die De Man zoo uitnemend hanteeren kan, geeft het ons tot onze vreugde een zuiver staal van wat De Man toch ten slotte vermag, maar het beste uit de bundel is ongetwijfeld: „De Otter en het Eendje,” een navrant verhaal van boerenwreedheid en van instinctieve moederliefde, een verhaal zoo direct en levend, in zijn klein bestek zoo compleet, dat men hier kan spreken van een voortreffelijke vertelling, waarin De Man's gaven dan ook het beste tot hun recht komen.

JO DE WIT.

SOPHIE DE JONGH, *Landloopers*, Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon, zonder jaartal.

Niet zonder aantrekkelijkheid is dit boek, misschien wel voor een deel door zijn onderwerp. Want een roman die onder landloopers speelt is een zeldzaamheid in ons land. Ik herinner me dat Van Hulzen eens een tweedeelige roman schreef over zwervers. Ook toen trok mij het onderwerp, al was het verhaal veel te gerekt. Sophie de Jongh heeft met haar zwervers misschien niet geheel en al het zwerverschap weten te karakteriseeren, en men kan ook niet beweren dat haar typen symboliek zijn voor de landloopers in het algemeen, maar zij heeft toch een stelletje menschen beschreven, dat niet onmogelijk is, dat een sterke kiem van menselijkheid in zich draagt.

Een vrouw uit het volk die om een minnaar haar man heeft verlaten, maar door dezen aan den dijk is gezet, vindt bij haar verlatenheid troost bij een rondreizend muzikant, een man van geheel andere zielekwaliteiten als men gewoonlijk vindt onder de landloopers. Deze vrouw die een groot gezin heeft, die haar huis altijd kraakzindelijk hield vóór de catastrophe kwam eener verlokkende liefde, loopt nu met een muzikant, wiens goedheid haar fascineert, langs de wegen, terwijl deze man ook voor haar buiten-echtelijk kind, dat zij op den arm draagt, de meest vaderlijke zorgen heeft. Door zijn goedheid en liefde op raadselachtige wijze geboeid, leeft zij langen tijd met hem mede, maar zijn geluk wekt in haar geen wedergeluk, daarvoor staat zijn zachtheid van zeden haar te ver, daarvoor is zij in diepste wezen ook te zeer gebonden aan het eigen gezin waar zij ten slotte weder toe terug keert.

Het gegeven zou, door een groot talent ter hand genomen, iets geweldigs hebben kunnen worden; niets dan krachten, in zich zelf onbegrepen krachten, die werken en drijven naar een niet onderkend doel. Deze groote macht in de menschenlevens, die bij de meesten nog niet in de sfeer van het bewustzijn geheven is, zou hier juist in zijn primitieven vorm bijna symboliek kunnen werken. Sophie de Jongh, die de geschiedenis met levendigheid en gevoel heeft beschreven, raakt telkens wel even aan het mysterie van de menselijke ziel, doch zij treedt daarbij niet in het gebied der diepere gebeurtenissen.

JO DE WIT.

DR. J. D. BIERENS DE HAAN, *Menschengeest: Rede, Zedelijkheid, Schoonheidszin, Religie*. Amst., Van Looy, 1926.

Welke bezwaren men ook mag hebben tegen des schrijvers idealistische opvattingen en hoe sceptisch men ook gestemd moge zijn jegens een enkel onderdeel van zijn werk (b.v. het vijfde gedeelte), als geheel dient het onvoorwaardelijk om zijn heldere voordracht, zijn scherpzinnigheid en zijn welgeconstrueerden bouw geprezen. Dr. Bierens de Haan is vrijwel de eenige wijsgeer ten onzent wiens arbeid buiten vakkringen waardeering (en bestudeering!) heeft gevonden en als zoodanig reeds een merkwaardige figuur. Hij heeft zijn „wijsheid” niet achter een dikwijls barbaarsche terminologie — men denke eens aan de schrifturen van Bollandianen (nog wel!) als Hessing — verborgen, maar getracht er het zijne toe bij te dragen onze Nederlandsche wijsgeerige taal te verrijken en te verstevigen.

Bierens de Haan schrijft nimmer „vervelend”; hij heeft een eigen stijl, die de eenmaal gewekte aandacht geboeid houdt tot de laatste bladzijde van zijn geschriften en . . . hij weet te doceeren. Stap voor stap, met een zekerheid, die ons een enkel maal wel eens verbluft, voert hij den lezer voort op het doornig pad der filosofie. Hij kent de moeilijke passages, de bezwaren en tegenwerpingen. Kortom: hij is een geboren paedagoog. Wie van hem leert, zal zich later niet hebben te beklagen, ook al vordert zijn denken van hem misschien een gansch anderen weg. ROEL HOUWINK.

DR. J. W. MARMELSTEIN, *Figuren uit de Fransche Letterkunde*. Amsterdam, U. M. Holland, 1927.

Ongetwijfeld ambieert Dr. Marmelstein het bedrijven van hetgeen men — te recht of ten onrechte — noemt „christelijke paedagogie”. Het zij zoo. Intusschen zijn boek doet al bijzonder de hachelijkheid inzien van dit bedrijf. Rimbaud, Verlaine, Loti, Saint Just (de schrijver heeft het zich waarlijk niet gemakkelijk gemaakt!) „christelijk” te behandelen, d.w.z. naar de eischen eener schoolmeesterlijke dogmatiek, die nauwkeurig lengte, breedte, diepte en hoogte van het leven heeft afgepaald, ik geef het u te doen. Het leven, als het werkelijk zoo heeten mag, heeft nu eenmaal de onhebbelijke gewoonte zich aan de al- of niet toelaatbaarheid harer afmetingen geen zier te storen. Zoo komt het dan ook, dat dr. Marmelstein met al zijn prijzenswaardigen ijver en nauwgezetheid volkomen machteloos en hulpeloos voor de levens dezer figuren staat. Misschien had hij van Dostojewsky's Dmitrij Karamasoff iets kunnen leeren in dit verband; het had hem ongetwijfeld ervoor behoed van Rimbaud te spreken als van „een jongmensch met hoogst gevaarlijke principes”, den klemtoon te leggen op de „nette familie” van Verlaine en de „keurige burgerfamilie” van Saint Just, doch of het hem belet had van Mme de Maintenon te zeggen: „zij dreef de liefde zoover, dat ze de kleinsten (n.l. de meisjes van maison de Saint-Cyr)

eigenhandig van ongedierte zuiverde," waag ik te betwijfelen. De christelijkheid dezer paedagogie is niet geschoeid op de leest van St. Julien l'Hospitalier in elk geval.

ROEL HOUWINK.

MARIE W. VOS, *R o o d e G e r a n i u m*. Amst., Querido, geen jaartal.

Het titelblad van dezen bundel is een aardige vondst. Zou het jaartal erop misstaan hebben? Het lijkt me niet waarschijnlijk. Een uitgever zal nog wel eens moeilijker vraagstukken op te lossen hebben gehad!

Het is jammer, dat ook Marie Vos de verleiding van dóór te dichten op een snel verworven (dus gemakkelijke) technische vaardigheid niet heeft kunnen weerstaan. Wanneer wij haar werk met dat van Adama van Scheltema vergelijken — en wij worden hiertoe telkens en telkens weer genoopt — beseffen wij eerst ten volle hoe (betrekkelijk) sterk zijn dichterschap is geweest. Maar laten wij niet onbillijk zijn tegenover Marie Vos: haar meester leefde in een anderen tijd, waarin het zelf-bedrog door de gansche literaire (én geestelijke!) situatie van ons land heel wat minder „argeloos" kon worden gepleegd. Ofschoon . . . zou Marie Vos werkelijk voor zich zelf niet weten, dat het te vlot gaat met haar poëzie, dat zij van haar natuurlijk talent langzaam maar zeker een waardelooze rhetorica maakt?

ROEL HOUWINK.

EDUARD VETERMAN, *D e P r o f e e t e n d e K a n a r i e*. Amsterdam, Em. Querido's U. M. 1927.

ALFRED A. HAIGHTON, *S u c c e s s i e*. Leiden, Leidsche U. M., g. j.

Veterman schreef zijn roman in Londen, Heidelberg en Den Haag, Haighton in Nice, Yokohama en Rijswijk. Het heeft niets geholpen, helaas! Het is ten eenenmale onverteerbare kost gebleven. Haighton is tenminste een ernstig, toegewijd werker, die onze binnenhuiskunst te verbreden tracht; voorloopig falen zijn krachten, maar wie weet . . . : één roman moet nu eenmaal de eerste zijn! Veterman bleef zich zelf volkomen gelijk; na hetgeen ik over zijn *Naakte Maskers* schreef (E. G. M. Maart '28), kan ik er thans gevoegelijk het zwijgen toe doen.

ROEL HOUWINK.

HENDRIK KROON, *D e V r e e m d e W e r e l d*. Amsterdam, Scheltema & Holkema, 1927.

Herinneringen aan poëzie bevat dit bundeltje verzen te over, maar daarmee is ook alles gezegd. Het is leeg; voos als een afgevallen blad, dat in enkele dagen vergaat, doch even noodzakelijk; geen nieuwe knoppen kunnen zwellen, eer het oude, doode blad gevallen is. Epigonisme bestrijden is vechten tegen de bierkaai, het veroordeelt zich zelf. Men kan het slechts helpen door het niet tot den martelaar te maken van een geslacht, dat „zijn tijd heeft gehad."

ROEL HOUWINK.

W. F. GOUWE. De Poppen van Harry van Tussenbroek, Rotterdam, W. L. en J. Brusse's Uitgeversmaatsch. N.V., 1929.

Met aanhalingen ontleend aan Verlaine, Maeterlinck e.a. deelt W. F. Gouwe zijn boekje over Van Tussenbroek's poppen deze in de volgende groepen in: De eenzame, spelen, de gevangenen, gebaren. Hij typeert ze, zooals Tussenbroek ze dikwijls door houding, door blik, door uitdrukking heeft aangeduid.

En met welke eenvoudige middelen heeft Tussenbroek dit dikwijls bereikt. Gouwe zegt het: „De oogen die in van Tussenbroek's poppen leven verdienen het onderwerp te zijn van een breeder beschouwing dan hier mogelijk is. Hoeveel verschillen in diepte en uitdrukking! Salomo heeft de open, zwarte klaarte van een ongeëvenaard oordeel, Heks de zieke hollen die gruwelijk en droef van ontbinding vertellen; Zoeloe heeft een blik van stompe gevaarlijkheid, zonder kwaden aard, iets als van een rund. De soms grappige simpelheid der middelen (een drukknop, een kraal) verdwijnt in een altijd levendige, soms fascinerende gelaats-werking. De kogeltjes van een cider-fleschje krijgen een mysterieuze zilte water-transparentheid (de Zee); de Visch ontstond uit de suggestie van de groote knoop van een dames-mantel; de oogen van den slangenbezweerder zijn parêlmoeren kaartspel-fiches...” enz.

Maar de groote attractie van dit boekje zijn zeker wel de 56 afbeeldingen, die al missen wij natuurlijk vooral in dit geval zeer sterk de kleur, ons toch wel eenig denkbeeld in Van Tussenbroek's poppen geven.

R. W. P. Jr.

A. M. DE JONG, De beeldhouwer Adrianus Remiëns, Amsterdam, J. Emmering, 1929.

„Een veelzijdig en stoer talent, dat even geduldig en gewetensvol werkt aan een klein bevallig diertje als aan een zwaar en zinvol monument, gelijk hij ontwierp voor het Beton-Dorp in Amsterdam en dat helaas nooit werd uitgevoerd. Een dichter in steen en hout is Remiëns en onder de belangrijke figuren onzer jongere beeldhouwkunst is hij iemand, die mee vooraanstaat naar bekwaamheid en geestelijke waarde. Een fijn, geestig en diep mens. Die, wellicht door zijn grote bescheidenheid, zeker niet naar volle betekenis gewaardeerd wordt.”

Ziehier de kenschetsing die de schrijver ten slotte van den beeldhouwer geeft, waaraan hij een inleiding over den kunstenaar in den tegenwoordigen tijd en over de moderne beeldhouwkunst vooraf laat gaan. In het derde hoofdstuk bespreekt de heer A. M. de Jong dan meer in het bijzonder Remiëns' opleiding, diens inzicht en werk. Een groot aantal reproducties naar houten en steenen beelden, naar vrije en toegepaste kunst, geven ons ten slotte een indruk van het werk van dezen beeldhouwer onder de jongeren.

R. W. P. Jr.

DE SADE, by Beresford Egan and Brian de Shane, The Fortune Press-London.
Donatien-Alphonse-François, Marquis de Sade werd in 1768 gevangen gezet en veroordeeld wegens zijn geraffineerde wreedheid op Rosa Keller, die hij, onder voorwendsel van een huishoudster noodig te hebben, bij zich genomen had.

De historie heeft om deze figuur, waaraan het „Sadisme” haar naam en beteekenis ontleent, veel fantasie geweven en ditmaal een schrijver en teekenaar aanleiding tot bovengenoemde uitgave verschaft.

Wanneer wij hier alleen het werk van den teekenaar Beresford Egan bespreken, zal men dit begrijpelijk vinden, en dat dit, om in den stijl van de figuur van Markies de Sade te blijven, de verfijnde sensualiteit vereischt van een Beardsley, Von Bayros, de Nerée, spreekt van zelf. Ook Egan's scherpe, markante teekeningen liggen in die lijn en sluiten zich dan ook goed bij het onderwerp aan. Zij zijn van een zelfde zekerheid, en zelfs van een soortgelijke wit-zwart verdeeling als de illustraties van bovengenoemde kunstenaars; alleen zijn ze wat leeg soms, waaruit bij de sterke typeering een gemis aan fantasie zou blijken. De belangstelling voor den Markies de Sade in dezen tijd is even curieus als dit werk. R. W. P. Jr.

ERN. H. R. COLLINGS, Modern European Art, Cecil Palmer, London.

In kort bestek van een 175 bladzijden met enkele, deels door hemzelf geteekende illustraties, als o.a. 't portret van Rodin door Mestrovic, behandelt de schrijver de moderne kunst in Frankrijk, Duitschland, Italië, Zwitserland, Spanje, België, Holland, Oostenrijk, Zweden, Noorwegen, Denemarken, Finland, Rusland, Czechoslovakije, Polen, Jugosolavië en geeft er nog een voorrede, een introductie en ten slotte een namenregister bij. Ieder land krijgt dan ook maar een zeer klein deeltje in het overzicht, dat wel heel erg beknopt is. In de voorrede betuigt de schrijver zijn spijt dat het boekje al geschreven was vóór de tentoonstelling van Nederlandsche kunst te Londen, hoewel zijn hoofdstuk over moderne Hollandsche kunst culmineert in Van Gogh. Overigens is de groepeeringswijze der kunstenaars wel een beetje curieus, wanneer hij bijv. Breitner, Haverman, Monnickendam en Jan Veth bij elkaar noemt, trouwens 't is niet mogelijk om in nog geen zes bladzijden een overzicht te geven der moderne Hollandsche kunst. Het lijkt iets op een Cook's vlucht door de musea's waarbij de gids in het Mauritshuis zijn stem verheft tot een: „There is now The Bull”. R. W. P. Jr.

Dr. R. MIEDEMA, Koptische Kunst, H. J. Paris. Amsterdam MCMXXIX.

De uitgever H. J. Paris, aan wien wij die goede serie biographieën van oude kunstenaars danken, welke later is gevolgd door een even aardigen reeks „Fransche kunst”, heeft ook de uitgave op zich genomen van Dr. Miedema's Koptische kunst. Steunend op een groote bronnenkennis, op